

Opinió

Joan Llimona a Olot. Amb motiu del centenari de la seva mort

Joan Llimona (Barcelona, 1860-1926) fou un dels pintors que destacà en el tombant del segle XIX al XX. Voldríem mostrar en aquest escrit el seu vincle amb Olot, un vincle que va compartir amb el seu germà Josep, l'escultor. Joan era també un industrial, un cristià militant i un conservador catalanista en política. Dugué a terme projectes diversos,

de la plaça Major anomenada Ca la Plaça. Quan Joan i Josep eren a Olot, hi anaven sovint. La primera pista documentada que disposem de la relació entre Joan i Olot és de l'any 1884, quan, amb 24 anys, va tornar de Roma. Aleshores publicà a *La Il·lustració Catalana* un dibuix anomenat "La Plassa d'Olot", que mostra un dia de mercat. Justament,

Finca Llongarriu inclou quatre pintures de Llimona.

"ell no creia en l'art per l'art"

La primera etapa de Joan, a finals del segle XIX, fou vinculada a l'Escola d'Olot. És ben conegut que Joaquim Vayreda l'influï notablement. Segons Rafael Benet, Joan i Josep Llimona van visitar-lo poc abans que morís, l'any 1894. Que els germans connectaren amb la ciutat i els seus pintors, en son proves que Olot fes un homenatge a Josep (1917) i que Joan participés en els Jocs Florals com a Jurat (1910) i membre de la Junta (1911). Joan, a més, va exposar al Centre Artístic d'Olot i va ser el mestre d'Iu Pascual. L'encaix de Joan a Olot tingué encara més motivacions: els artistes barcelonins hi venien i els olotins anaven a Barcelona. Ell s'implicà en aquest intercanvi, per la relació que mantenia amb el Cercle de Sant Lluc i amb la Sala Parés. A més, el Foment de Pietat, dedicat a la renovació del món editorial artístic col·laborava amb El Arte Cristiano.

Explica Pla que, quan Josep va passar a Olot una pulmonia greu, s'organitzà una processó amb la marededeu del Tura fins davant de casa de l'escultor. No és estrany que els Llimona, en paraules d'Alexandre Cuéllar, estimessin molt Olot. L'any 1987 el Museu Comarcal de la Garrotxa organitzà una exposició de reconeixement als Llimona. Joan Teixidor va escriure, parlant dels Llimona: "es tracta d'un do que en aquesta família s'ha vessat generosament". A més, la vinculació amb Olot ha continuat amb els Llimona Torras, els Granados Llimona, els Llimona Sagué, els Rifà Llimona i els Torras Llimona. Un passat que explica el present, i que aquest any celebrem.

en els que treballà amb coherència i fermesa. Seguint el que predicava el bisbe Torras i Bages, ell no creia en l'art per l'art. Podríem analitzar aquestes idees en la seva professió d'artista, en el seus compromisos amb la cultura i amb la paraula (Sant Lluc, Lliga del Bon Mot), religiosos (Foment de Pietat Catalana), socials, com a empresari, com a germà i com a pare de família. És interessant el que va escriure la seva filla Pilar: "les persones que han exagerat en el pare l'home religiós per damunt de l'home artista van molt errades". I Josep Pla escrigué que "Joan i Josep Llimona foren uns patrons exemplars. No deixaren patir mai cap obrer. Com a industrials, els Llimona foren la millor gent del país".

Els Llimona tenien vincles familiars a Olot. La seva tia, Balbina Llimona Bonafont, es casà amb l'olotí Ignasi Bassols de Rovira, i la seva filla Dolors, casada amb Joan Bassols Prim, vivia a l'estiu a la casa

la façana de fons del dibuix inclou Ca la Plaça.

Sabem pels escrits familiars que Joan i la seva família passaren estius a Olot (1900, i 1914 a 1916), als carrers de Camil Mulleras i Esteve Vilanova, i que es relacionaven amb els olotins i amb la colònia barcelonina estiuejant. Tot apunta que de 1884 a 1901 hi ha una etapa de més producció olotina; i més tard, a partir de 1912 fins a 1919. Podem citar *Noia pescant* (1890), *Pasturant* (1901), *Camí de la Moixina* (1912) i *Pollancreda* (1917). Rondan la quarantena els quadres inequívocament o probablement fets per Olot. Enguany tindrà lloc a Barcelona, al Museu Diocesà, una exposició per commemorar-ne el centenari de la mort, una ocasió que pot ajudar a descobrir noves pintures i fer-ne l'inventari. Al Museu Comarcal de la Garrotxa es pot gaudir de la pintura *Pensativa*, i la recentment instal·lada col·lecció d'art a l'Hotel



Margarita Parés Rifà

Il·lustració: Quim Domene



MONOGRAFIES

CANAL, Jordi,

Lecturas y escrituras: Pensando la Historia (2001-2026), Madrid: Sílex, 2026, 514 p.

Cançons del vi-acrucis, Olot: Colla Vella i Jove del Vi-acrucis, 2026, 91 p.

GIRONELL, Martí,

Malaveïna, Barcelona: Columna, 2026, 272 p. (Clàssica)

NOGUÉ, Joan,

El nacionalisme català i la dimensió territorial de la nació. Onze de Setembre, discurs commemoratiu 2026, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2026, 25 p. (Discursos commemoratius; 12)

ORIHUELA, Antonio i PUIG, Gentil, *Joaquina Colomer. El vuelo imposible de la libertad*, Mallorca: Calumnia, 2026, 211 p. (Colossus; 26)

SALA, Pere; BRETCHA, Gemma i PUIGBERT, Laura (ed.), *El paisatge i el color. Percepció, significats i intervenció*, Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya, 2026, 174 p. (Plecs de Paisatge: Reflexions; 9)

CONTES IL·LUSTRATS / NOVEL·LA GRÀFICA

CLAPERÀ, Carme i BACH, Nina, *El bosquet dels Tres Roures*, Olot: Fundació Hospital d'Olot i Comarcal de la Garrotxa-El Bassegoda, 2026, [28] p.

ARTICLES

BROSA, Albert,

"La memòria impresa del territori", *Revista de Girona*, núm. 358, setembre-octubre 2026, p. 61-72. Conté dades de *La Comarca d'Olot*, *Puigsacalm*, *El Soroll i Milfulls*.

DEVESA, Clàudia i FUSTÉ-FORNÉ, Francesc,

"Volcanic cuisine and gastronomic tourism: the role of restaurants in preserving and communicating culinary heritage in Catalonia", *Tourism*

Critiques. Practice and Theory, núm. 7/1, abril 2026, p. 85-107.

FONT, Jordi,

"La formación litúrgica, clave para la participación activa", *Pastoral Litúrgica. Documentación. Información*, núm. 390, gener-març 2026, p. 171-188.

PLANTALECH, Salvador,

"Història monetària d'una colònia industrial: La Farga de Bebié (les Lloses, Girona-Sant Quirze de Besora/Montesquiu, Barcelona)", *Acta Numismàtica*, núm. 56, 2026, p. 243-255.

REIXACH, Albert,

"Pestes, hospitals, metges a la Girona medieval i moderna", dins J. M. PUIGVERT (coord.), *Girona: salut pública i ciutat, passat i present. Homenatge al doctor Josep Pascual i Prats*, Girona: Ajuntament de Girona, 2025, p. 63-110.

REIXACH, Albert,

"'Aquest és lo pus salutable remey qui-s pusque trobar': fent front des de la fe a les epidèmies a les viles i ciutats de la Catalunya de mitjan segle XIV a inicis del XVI", dins C. FERRAGUD i A. ZARZOSO (ed.), *De la pesta a la grip: la ciutat assetjada. La gestió municipal de les epidèmies a la Mediterrània, 1248-1918*, València: Universitat Politècnica de València, 2026, p. 33-63.

SÁNCHEZ, Sara; SERRA, Turina i PIJUAN, Joan,

"Gestión integrada de la movilidad y el uso público en La Garrotxa: un modelo de gobernanza territorial para el turismo sostenible", *Revista Europarc España. Revista Técnica de los Espacios Naturales Protegidos*, núm. 60, desembre 2025, p. 30-33.

TEXTOS ELECTRÒNICS

CODES, Miquel-Àngel,

"Paisatge amb figura", *12 mesos, 12 obres. Museu d'Art de Girona*, núm. 501, setembre 2026. Disponible a: <https://museuart.cat/exposicions/un-mes-una-obra/>

RUBIÓ, Jordi,

"Les refugiés catalans en France pendant la guerre d'Espagne (1936-1937). Première partie: logiques, identités et géographie de l'exil catalan", *Diacronie. Studi di Storia Contemporanea*, núm. 67/3, 29-IX-2026, p. 53-66. Disponible a: http://www.studistorici.com/2026/09/29/rubio-coronominas_numero_67/

RUBIÓ, Jordi,

"Les refugiés catalans en France pendant la guerre d'Espagne (1936-1937). Deuxième partie: dynamiques d'accueil, diplomatie, espionnage et refoulement des réfugiés catalans", *Diacronie. Studi di Storia Contemporanea*, núm. 67/3, 2026, p. 68-86. Disponible a: http://www.studistorici.com/2026/09/29/rubio-coronominas_numero_67/

SOLER, Tura,

"Escena de confirmació d'un crim", *12 mesos, 12 obres. Museu d'Art de Girona*, núm. 500, agost 2026. Disponible a: <https://museuart.cat/exposicions/un-mes-una-obra/>



Des d'aquest estiu, el Cercador d'Imatges de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX), accessible a través de l'adreça imatgesgarrotxa.olot.cat, permet consultar també la documentació audiovisual d'alguns dels fons ingressats a l'arxiu durant els darrers quinze anys. Actualment, l'arxiu custodia prop de 600.000 imatges fixes i gairebé 14.500 documents audiovisuals, dels quals cap a 35.000 es poden consultar en línia. La documentació és d'accés públic, amb les limitacions derivades dels acords de donació i de la legislació

i ingressat a l'ACGAX el 2018, es poden consultar dos audiovisuals, originals en format VHS. El més rellevant és Estiu Japó 86, que documenta la trobada celebrada a la Vall de Bianya entre la cooperativa, set ceramistes japonesos de projecció internacional i prop de 300 participants. L'esdeveniment va propiciar una forta sacsejada en la visió tradicional de fer ceràmica i va donar origen a una col·lecció d'obres excepcionals, actualment conservades al Museu de la Garrotxa.

Del fons d'Integra, una associació de la comarca dedicada a promoure la inclusió social de col·lectius vulnerables, i ingressat l'any 2015, es poden consultar 13 audiovisuals, originals en Super 8, 8mm i vídeo VHS, d'entre 1968 i 1987. S'hi poden veure, entre d'altres, la inauguració de l'escola Joan XXIII, la visita a l'escola del bisbe Narcís Jubany, algunes festes escolars, com el Carnaval, i estades de colònies a diferents indrets de la província de Girona.

Finalment, del fons dels Monitors Cooperants d'Olot (MCO), ingressat l'any 2012, es poden consultar 4 audiovisuals, originals en format VHS. Aquesta entitat, creada per monitors d'Olot i comarca l'any 1996, va desenvolupar, entre d'altres, projectes de cooperació a l'Amèrica Central. Després d'una primera experiència a Guatemala l'any 1997, van estendre la seva activitat a Nicaragua i Mèxic a partir de l'any següent i fins a la seva dissolució l'any 2005. Tenen un interès especial dos treballs presentats com a documentals: un en què es reflecteix la vida d'un nen nicaragüenc; l'altre, que porta per nom *Globalització*, on es denuncien els efectes i les conseqüències d'aquesta.

Quim Roca Mallarach

L'empresa Sistemes de Gestió de Patrimoni (SGP), especialitzada en l'estudi, la documentació i la difusió del patrimoni cultural i natural, ha elaborat l'exposició "Mirades enquadrades", que aplega sis fotografies de Mieres del primer terç del segle XX introduïdes en unes fites instal·lades als punts originals.

Cada fita convida a mirar el poble des de la mateixa perspectiva de fa un segle, fent confluïr dos moments en el temps en un sol enquadrament.

La intervenció s'inscriu en el projecte de recuperació del patrimoni fotogràfic de Mieres –amb l'objectiu d'animar els veïns a fer donacions o cessions d'imatges antigues per ampliar l'arxiu local– i s'ha finançat amb els pressupostos participatius 2025-2026 que va promoure l'Ajuntament.

En la tesi doctoral *Segons ús i costum de bon mestre d'obres. Estudi de les tècniques constructives documentades en les esglésies catalanes durant els segles XVII i XVIII*, presentada el juny d'enguany a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB-UPC), l'arquitecte Jordi Morros Cardona ha analitzat tres projectes arquitectònics garrotxins del segle XVIII. Es tracta d'un plànol del peritatge de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot (1790), de Francesc Soriano; un projecte refusat per a l'església parroquial de Sant Pere de les Preses (1794-1799) i el projecte acceptat per al mateix edifici (1800), de Manuel Blasco. Els documents, conservats a l'Archivo Histórico Nacional (AHN), de Madrid, s'havien donat a conèixer l'any 2005 al *Boletín del Museo e Instituto Camón Aznar* i s'havien estudiat des de l'òptica de la història de l'art per Maria Garganté Llanes.



sobre propietat intel·lectual.

Del fons del Centre Excursionista d'Olot (CEO), ingressat l'any 2022, es poden consultar 60 audiovisuals, originals en vídeos VHS, entre 1981 i 2003. Es poden veure imatges de l'Embardissada (una de les activitats amb més història de l'entitat), de la cursa Pocatraça, de les 24 Hores a Muntanya, dels cursets d'esquí a La Molina, del concurs de cant de grills, dels aplecs del CEO, de l'expedició al Gasherbrum II, al Pakistan, i d'alguns actes socials al local de l'entitat –hi destaquen els homenatges a dos excursionistes pioners: Josep M. Dou Camps i Francesc Vidal Forga.

Del fons de la Cooperativa Coure d'Olot, creada a Olot l'any 1976

Del dinou al vint-i-u L'endèmic mal de l'habitatge

El principal problema de la joventut i de les noves famílies és l'accés a l'habitatge. No hi ha pisos per a tothom i, per tant, els que hi ha són molt cars. Per si això fos poca cosa, els lloguers costen massa pels salaris que es paguen aquí i, en canvi, són assequibles per als turistes benestants i per als professionals d'arreu del món que poden fer teletreball. Donat que no sembla haver-hi idees per solucionar-ho, he pensat que podria ser d'interès explicar com va funcionar l'habitatge durant els anys de la Guerra Civil: ill-lustra bé que ni les solucions més radicals són miraculoses.

Una de les primeres decisions que va prendre el Comitè Antifeixista d'Olot va ser reduir tots els lloguers a la meitat. La mesura va ser ben acollida, perquè l'economia local estava paralitzada, els preus dels aliments s'anaven encarint i el nombre d'aturats i de desplaçats no parava de créixer. La crisi també afectava les finances municipals: els ingressos havien disminuït molt a causa de la fugida dels principals contribuents i de la paràlisi del mercat; en canvi, les despeses havien crescut significativament, perquè havien de pagar el salari i l'armament dels voluntaris que lluitaven al front i dels milicians que mantenien l'ordre, el sou dels consellers municipals i dels seus assessors, i els subsidis d'aturats i desplaçats.

Durant la discussió del presupost de l'any 1937, el conseller republicà Josep Vilarrasa va denunciar que molts llogaters no pagaven el lloguer, especialment aquells que vivien en pisos que eren propietat de gent considerada desafecta o que havia fugit, i va alertar del creixent nombre d'arrendadors que havien sol·licitat el subsidi perquè es trobaven en la indigència per no disposar d'una altra font d'ingressos. El problema era especialment rellevant entre els propietaris de la terra, perquè els sindicats agrícoles s'havien apropiat la part de l'arrendament que seguien pagant els pagesos, després de la rebaixa del lloguer.

El mes d'abril de 1937, el Consell Municipal olotí va fer una crida perquè tothom qui pogués pagués el seu lloguer; va intentar cobrar, sense èxit, els arrendaments ru-

ral; va exigir als propietaris de pisos buits que portessin les claus a l'ajuntament per poder-hi allotjar famílies de desplaçats per la guerra i va nomenar inspectors de la propietat urbana, deixant ben clar, però, que no es desnonaria ningú que no pogués pagar.

El juny de 1937 el govern de la Generalitat de Catalunya va intervenir la propietat urbana amb molta més energia: va municipalitzar tots els pisos en lloguer sobre els quals, abans del cop d'estat, els propietaris cobraven un arrendament excessiu (a Olot, més de 50 pessetes l'any). També va autoritzar els ajuntaments perquè s'apropriessin la cinquena part dels ingressos dels llogaters deutors, fins a cobrir el deute. I, si consideraven que no el podrien pagar, els permetia traslladar-los a un altre habitatge que poguessin pagar.

Les mesures no devien ser prou efectives perquè els consellers del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), mentre van estar a l'oposició, prometeren rebaixar més els lloguers urbans. Sorprenentment, però, quan el 1938 van arribar al govern del Consell Municipal gràcies al pacte de la Confederació Nacional del Treball (CNT) i la Unió General de Treballadors (UGT), van fer just el contrari: van doblar tots els lloguers perquè "la política de lloguers baixos ha deteriorat el parc d'habitatges i no permet fer obres de reforma i manteniment; la qual cosa havia deixat en la misèria la col·lectivització de paletes i manobres i la de fusters i ebenistes".

Joan Barnadas
joan.barnadas@gmail.com



Aniversari Centenari dels fets de Prats de Molló

El 4 de novembre de 1926, la policia francesa va avortar un intent d'invasió de la Garrotxa des de Prats de Molló per part d'un grup de nacionalistes catalans que dirigia l'extint coronel d'enginyers Francesc Macià. L'objectiu dels conxorxats era travessar la frontera entre França i Espanya pel coll d'Ares i per Costoja i avançar fins a Olot, des d'on proclamarien la República Catalana i encapçalarien una insurrecció general.



L'acció responia a la voluntat de sostreure Catalunya de la dictadura del general Primo de Rivera i les autoritats franceses la van considerar inicialment una maniobra del feixisme italià. El judici, resolt amb expulsions i multes, va tenir molt ressò i va enlairar la figura de Macià.

A Olot, només el setmanari *La Tradició Catalana* va esmentar el fracàs del complot i el va atribuir al "fantàstich projecte digne del cervell encara d'infant del incommensurable Macià".

Allò visible El carrer fa la cosa

Heu caminat per tot Olot, com proposa Clara Nubiola? No és el mateix passejar virtualment pel Google maps; amb el caminar copsem i vivim l'entorn. Com a bones caminants, ens orientem pels noms dels carrers: si porta el nom d'una flor, probablement som a Montolivet; si és el d'un compositor, a les Tries; si evoca una muntanya, al Morrot. El barri v(b)ell, en canvi, conserva els noms històrics i permet perdre's agradablement per l'Alt de la Maduixa. Però qui els posa els noms? Com es decideix si una persona mereix donar nom a una plaça, un passeig o un passatge? Una plaça gran reconeix més que una petita rotonda? I quina imatge de la ciutat dibuixa aquest conjunt de noms?

A Olot hi ha una Comissió de toponímia, creada el 2001, encarregada d'aquesta tasca. Abans, les nomenclatures havien anat canviant. Per exemple, es van substituir noms vinculats al règim franquista, i avui, per sort, no hem de passar el mal tràngol de caminar pel carrer de Calvo Sotelo per arribar a la plaça del Generalísimo Franco.

Els noms dels carrers també eduquen. En la perspectiva de les Ciutats Educadores, l'aprenentatge no es limita a l'escola: l'espai públic també transmet valors, referents i maneres d'entendre el món. Si és així, la toponímia no és només una eina per orientar-nos: també decideix què recordem i a qui reconeixem.

I què passa amb els artistes? A les Tries trobem els compositors. A Sant Roc, a l'oest de la ciutat, els pintors són els protagonistes: al centre hi ha la plaça Picasso, el carrer d'Antoni Gaudí i el de Ramon Casas. La resta de vies porten noms de pintors i escultors locals, vinculats a l'Escola del Paisatge i als tallers d'imatgeria religiosa. El barri dels compositors queda al nord-est; el dels artistes plàstics, al nord-oest. Dos conjunts de noms als marges de la ciutat. Tots ells en masculí. Fora d'aquests barris, l'ordre es difumina. Al centre hi trobem la plaça de l'escultor Josep Clarà, el carrer del pintor Galwey i el de Panyó. Enric Galwey fou un paisatgista vinculat a l'entorn artístic de Vayreda; Joan Carles Panyó, pintor i decorador neoclàssic. Dues èpoques que conviuen en el nomenclàtor. A prop de la plaça Balmes, Berga i Boix i Berga i Boada apareixen més aïllats. També hi tenen lloc grans noms de la pintura, com Velázquez i Goya, a prop del carrer del pintor Llimona i del de Joan Maragall, al barri de Benavent.

Però, si els noms dels carrers són una forma de reconeixement, tothom hi té el mateix lloc? Caterina Albert, coneguda com a Víctor Català, dona nom a un petit carreró paral·lel al vial de Sant Jordi. També hi ha el carrer de Concepció Carreras, un altre carreró que desemboca al passeig de Sant Roc. Pràcticament la resta de noms femenins dels carrers d'Olot estan dedicats a verges i santes. I pel què fa a les disciplines artístiques, quines hi apareixen i quines no?

Potser caminar per Olot també és aprendre a llegir la ciutat més enllà dels itineraris habituals. Els noms dels carrers no només ens orienten: ens parlen de qui volem recordar i de les històries que encara ens queda feina per explicar.



Hem de parlar “Sortir a guanyar”

No, no li vaig pas preguntar com es diu, osca meta! Però li posarem Ranjit, va. En Ranjit és un taxista de Barcelona d'origen indi. El vàrem conèixer la setmana passada per allò de les Oques Grasses i tota la mandanga... Doncs resulta que en Ranjit fa una dotzena d'anys ben bona que viu a Catalunya. Fequis que va fer l'ESO en un institut del barri d'Horta i que va ser alumne de l'aula d'acollida. El vailet té ben presents encara el noms dels seus mestres: la Montserrat, en Josep, en Joan... Sembla un acudit de l'Eugenio: sí o no!?

En Ranjit és del Barça, juga a criquet i no parla català (encara). La seva xicota, també d'origen indi i amb qui es casarà el mes que ve, prou que l'estudia. Ella va a l'Escola Oficial d'Idiomes (EOI) de la Vall d'Hebron perquè es vol treure el nivell A2 (Certificat de Nivell Bàsic). Qui la va parir!

Doncs això, la nostra conversa amb en Ranjit va ser bilingüe: nosaltres, en català; ell, en castellà. Ens vam entendre més o menys bé. El més curiós del cas és que, al final del trajecte, arribant a Montjuïc, en Ranjit es va comprometre a estudiar i a parlar en català per pròpia iniciativa. I ens va fer un pet de confessió: que li sabia greu no tenir més oportunitats per aprendre el català perquè els clients sempre li canvien de llengua. Quins prejudicis, aquesta colla de gamarussos!

En Ranjit, com jo, és multilingüe. Les persones podem tenir més d'una llengua. Ara bé, les terres, no. I en Ranjit ha entès perfectament que la terra per on viatja amb el seu taxi és la llengua catalana. Ara només li falta sortir a guanyar. Güiteu, precisament *Sortir a guanyar* és el títol del nou llibre del filòleg, escriptor, traductor i divulgador lingüístic Pau Vidal (Vilaweb, 2026). Es tracta d'un manual que resumeix l'actitud amb què cal afrontar el combat lingüístic des de les trinxeres.

A l'obra, Vidal equipara els parlants de català amb soldats que han de mantenir amb les ungles i amb les dents la seva llengua i, més encara, han “d'arrossegar” els qui ara són a l'altra banda sense manies ni por als “rebecs”. Només faltaria! Perquè ara es veu que poc que n'hi ha pas prou a mantenir el català. Resulta que només un 6% de la immigració extracomunitària arribada durant el segle XXI fa servir el català per comunicar-se amb altres nouvinguts. Parida l'hemus! I per girar la truita cal que els catalanoparlants militem amb el “no t'entenc” a tot drap.

Si en voleu més, us recomano que mireu la conversa de Vidal amb el periodista Ot Bou el mes passat a l'auditori de la Universitat Ramon Llull de Barcelona. La trobareu penjada a Vilaweb. Un mitjà que, per cert, ja s'ha guanyat el cel.



Apunts i repunts naturals

Una nova amenaça fúngica

Una de les conseqüències de ser tan globals és el desplaçament, volgut o involuntari, d'organismes vius transportats fins a territoris on mai haurien arribat de manera natural. Aquestes espècies nouvingudes són les anomenades espècies exòtiques. Si en el lloc que arriben troben unes condicions ambientals favorables, hi creixen en nombre, alterant els ecosistemes i afectant les espècies nadiues. Llavors, estariem parlant d'espècies invasores.

El nombre d'espècies invasores creix a un ritme alarmant. Segur que us en venen al cap més de cinc. Fins i tot, més de deu. I com que això és un no parar, com a primícia, informarem d'una més. Una espècie que, si no ha arribat encara, ho farà en breu. O potser ja ho ha fet i no ens n'hem assabentat. Perquè no és de les més vistoses, ni provoca efectes espectaculars, ni ens entrarà per la finestra, ni tampoc ens privarà de dormir, ni l'haurem de foragitar, com tantes altres. La seva incidència és més cruel. Silenciosa però efectiva, lenta però mortal. Es tracta del fong d'origen asiàtic *Hymenoscyphus fraxineus*. En aquest cas, l'espècie damnificada, a la que li ha tocat la rifa, la que en patirà les conseqüències en la seva pròpia fusta, és el freixe (*Fraxinus sp.*). Com que és un fong, les possibilitats de combatre'l amb èxit són nul·les i això crea un profund sentiment d'impotència. Recordeu, sinó, la grafiosi provocada pel fong *Ceratocystis ulmi*, que pràcticament ens va deixar sense oms (*Ulmus sp.*), o el xancre del castanyer (*Cryphonectria parasitica*), que en va arrasar extensos rodals.

“els freixes són un element fonamental del nostre paisatge”

Aquest nou fong exòtic va arribar a Europa, concretament a Polònia, el 1992. Des de llavors s'ha anat estenent per tot el continent. A l'Estat espanyol es va detectar per primer cop a Astúries, el 2021. Fa poques setmanes, un grup de recerca de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agroalimentària i Forestal i de Veterinària de la Universitat de Lleida l'ha localitzat per primera ve-

gada a Catalunya, concretament en uns freixes de Setcases (Ripollès). A dia d'avui, no tenim constància de la seva presència a la Garrotxa, però és qüestió de temps que ens arribi. Les espores del fong, que transportades pel vent poden ser desplaçades entre 50 i 100 km, infecten les fulles i penetren dins l'arbre a través dels pecíols i els brots. Les hifes del fong s'escampen en el seu interior i n'afecten el sistema vascular. Així comença el seu assecament. El nom de la malaltia provocada per aquest fong ja ho diu tot: “mort regressiva del freixe”.

Però, quan podem sospitar que

que viu en boscos caducifolis mixtos a la vora de rius i rieres, allà les condicions d'humitat són òptimes per a la propagació del fong. El freixe de fulla petita (*Fraxinus angustifolia*), present en boscos de ribera més mediterranis, també es pot veure afectat, però és difícil anticipar en quina mesura. Igual que el freixe de flor (*Fraxinus ornus*), vinculat a indrets més antròpics. Els freixes són un element fonamental del nostre paisatge.

Aprofitant que a la Garrotxa hi ha tantes persones aficionades a observar la natura, que busquen entendre els canvis que es produ-



l'arbre està infectat pel fong? Doncs quan veiem un marciment sobtat de les fulles; o necrosis en fulles, brots i branquetes joves; branques amb estries i clivelles; decoloració de la fusta o, el símptoma més aparent de tots, la mort de les branques altes de la capçada. Els esforços dels investigadors dels Centres de Recursos Genètics Forestals de Sant Feliu de Buixalleu i de Tremp, que col·laboren en la recerca, se centren en localitzar exemplars que mostrin un cert grau de resistència genètica al patogen, amb l'objectiu de cultivar-los i utilitzar-los en futures recuperacions de les freixenedes afectades.

A la Garrotxa, l'espècie de freixe més estesa i, alhora, la que en pot sortir més perjudicada és el freixe de fulla gran (*Fraxinus excelsior*). Com

eixen en el nostre paisatge, seria interessant estar a l'aguait i poder informar si localitzen algun freixe amb una simptomatologia potencialment coincident amb la que provoca aquest fong. Ara no és un bon moment, el marciment tardorà pot provocar falses alarmes, millor esperar l'any vinent. Llavors, les observacions que puguem fer ens haurien de permetre seguir l'evolució dels danys, establir un nivell de mortalitat i identificar-ne individus que presentin una certa tolerància al patogen. Tot plegat sabent que, malauradament, tenim mala peça al teler.



Impressions d'un paisatge, 43

Vindrà aquell dia que el treball vencerà...

Voltant per Olot, sempre m'ha cridat l'atenció l'escultura que hi ha situada a l'entrada del polígon industrial del Pla de Baix i que representa dos homes drets, amb el tors descobert, que simbolitzen el món del treball. De tota l'escultura pública escampada per la ciutat és, en cert sentit, potser la més sorprenent, perquè té una estètica que l'acosta –no sé fins a quin punt de forma conscient– al realisme socialista que al segle XX va omplir els

cripció que hi ha a la base, és obra de Joan Ferrés i Curós, i va ser inaugurada l'any 1985 per l'aleshores president de la Generalitat, Jordi Pujol, essent alcalde d'Olot Pere Macias. L'obra, precisa la placa, es va fer amb el suport de l'Ajuntament d'Olot i de l'Institut Català del Sòl i la col·laboració dels industrials constructors del Polígon Pla de Baix. He de dir que m'ha sorprès també un data tan tardana: no és només l'estètica de l'escultura, sinó també la temàtica, les que em feien pensar que era anterior.

A Catalunya no em sembla que hi hagi gaires monuments al treball. Googlejant, he arribat a l'escultura *El forjador*, de Josep Llimona, que puc imaginar que Joan Ferrés tenia al cap quan va projectar la seva. Premiada el 1914 a l'Exposició Internacional d'Art de Brussel·les, l'obra del gran escultor noucentista (el model original de la qual és al MNAC, però n'hi ha diverses rèpliques) representa un obrer metal·lúrgic, tors nu, amb les eines de treball a la mà i una mirada més serena que no pas desafiant. És, llegeixo, una obra molt lligada als corrents europeus del moment, especialment influïda per l'escultor belga Constantin Meunier, que a la dècada de 1890 va fer les escultures que després van ser col·locades en el *Monument al Treball* que hi ha a la capital belga.

Aquesta seria, doncs, una filiació plausible del monument de Joan Ferrés (Olot, 1924-2021), un escultor que va treballar en diversos tallers d'imatgeria religiosa, pessebrista vocacional, però que també va fer escultura per a l'espai públic, com l'estàtua de Jacint Verdaguer que hi ha, des del 2008, al santuari del Mont. Persones que van tenir la sort de tenir-lo com a professor de dibuix a l'Escola de Belles Arts el defineixen com un home d'una gran professionalitat i simpatia, a més de ser una bellíssima persona.

Però tornem a la data de 1985. És cert que en aquells anys Jordi Pujol insistia en la necessitat que el país tingués una "economia productiva", i que ell mateix, a l'hora de definir-se, se situava en una concepció menestral del món, que exaltava els valors de la feina i de l'estalvi,

i l'esforç de llevar-se d'hora cada matí per aixecar la persiana. Però era l'esquerra, hegemònica a la Catalunya de la Transició, la que es reclamava llavors del món del treball. Ara ha fet cinquanta anys, el 22 de juny de 1976 es va celebrar al Palau Blaugrana l'anomenat Miting de la Llibertat, el primer acte massiu to-

**"la divisa, però,
responia a un temps
que em temo
que ja ha passat"**

lerat per les autoritats encara franquistes, i que va significar un pas decisiu en la configuració d'un partit i d'un espai socialista a Catalunya. El lema d'aquell míting va ser "Vindrà aquell dia que el treball vencerà...", una frase que provenia d'un text teatral de Maria Aurèlia Capmany, *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya* (i que sembla que la Maria Aurèlia havia tret d'una cançó italiana que ella mateixa havia traduït).

La divisa responia, però, a un temps que em temo que ja ha passat. En aquell moment el PSC va incorporar-la en un cartell amb la imatge del quadre *El quart estat*, que Bertolucci va utilitzar a la mítica pel·lícula *Novecento* (1976). El 1977, l'obra de la Capmany es va representar al Teatre Lliure, que havia obert pocs mesos abans amb *Camí de nit*, 1854, un muntatge de Lluís Pasqual sobre la figura d'un dirigent obrer del segle XIX. Cinc dècades després, els temps, indubtablement, han canviat. Només cal fixar-se en l'error, tan involuntari com significatiu, de la web del Teatre Lliure, que consigna aquell espectacle amb el títol de *Preguntes i respostes sobre Francesc Layret, advocat dels pobres de Catalunya*. D'obres a pobres, tot un trajecte revelador.

Josep M. Muñoz



països de l'Est d'Europa d'escultures que celebraven els artífexs del nou món que prometia el comunisme: miners i treballadors metal·lúrgics, camperols, soldats de l'Exèrcit Roig i, és clar, líders revolucionaris, com Lenin. Tot i que, cal dir-ho també, la sobrietat del monument olotí l'allunya de la temàtica heroica i de l'optimisme voluntariós –amb uns rostres que mostren determinació i força per avançar cap al socialisme– d'una escultura que defugia, per "burguesa", una estètica que no fos realista.

L'escultura olotina es titula *Al treball* i, tal com ens informa la ins-

La dona de Lot L'olor de la maleta

Quan comença de nou el curs escolar i veig com les botigues s'omplen de tant de material, em poso les mans al cap i, davant de tot aquest desplegament, el record em porta a la meua infantesa. Estic parlant dels anys 50 i ha plogut molt. La preparació consistia en refer i reparar el de l'any anterior perquè resistís una altra campanya. Jo anava a les monges i el tema de la roba era important. Tenia la sort que la mare era molt bona cosidora i, quan l'estiu ja decantava, després de la Mare de Déu d'agost, començava a repassar l'uniforme, les bates i l'abric. Normalment, a més de sargir algun set, calia allargar les vores. Sempre hi havia roba de creixent que donava per més d'un any i de dos...

Un dels rituals que esperava amb més impaciència, però, era emprovar-me les sabates per si en calien unes de noves. Obligatòriament, les d'uniforme havien de ser de color marró. Els pares les compraven a Can Corcó, una sabateria que hi havia al carrer Major fent cantonada amb el de Sant Tomàs. Hi venien les sabates Gorila, conegudes per la sola de goma, molt resistents i austeres, sense cap marge per a sivelles ni ornaments. La dependent, que també era la mestressa, seguia el mateix ritual cada any: em deia que em posés dreta i llavors em demanava fins on m'arribava el dit gros; a partir d'aquesta referència, hi afegia dos o tres dits de la seva mà per assegurar que em quedessin una mica de creixent i poder-les aprofitar més d'un curs. Per a la meua mare això era molt important, però per a mi el valor afegit era el premi: finalitzada la venda, la Lourdes em regalava una pilota petita de goma massissa, de color verd, amb la imatge en relleu d'un goril·la, i, també, un globus que t'inflaven a la mateixa botiga i que et donaven lligat a un palet de fusta.

Els estris que utilitzàvem eren tan pocs i tan austers que costa ben poc de descriure'ls. El més apreciat era el *plumier* amb una tapa que lliscava, o no; els més evolucionats i luxosos tenien dos pisos que s'obrien com un ventall. A la tapa d'alguns hi havia un dibuix de fantasia pintat: un paisatge bucòlic, una marina, unes flors... Hi guardàvem

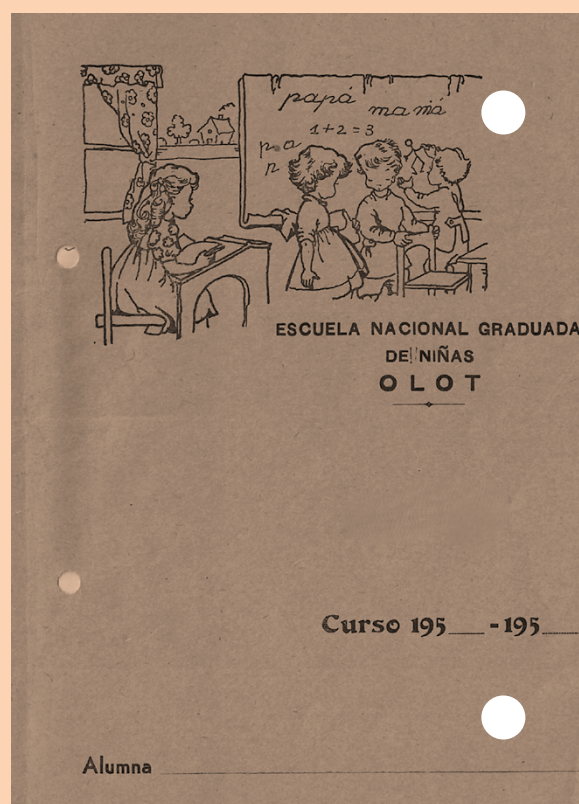
un llapis, una goma d'esborrar, el *mango* i unes quantes *plumilles* de recanvi per sucari al tinter del pupitre. També hi portàvem una maquina de baquelita i uns quants llapis de colors de la marca Alpino. Per fer tota la feina de classe, en teníem prou amb una sola llibreta. Per transportar-ho tot plegat, utilitzàvem una senzilla maleta de cuir, que més endavant va ser d'escaí, amb nansa. Quan algun dels estris fallava, sempre hi havia l'alternativa de l'enginy: esborrar amb una molla de pa ben pressionada quan no tenies goma; fer una barreja ben espessa amb farina i aigua quan no disposaves de goma aràbiga per enganxar; recórrer a un ganivet per fer punxa als llapis quan no hi havia maquina o encerar la tapa del *plumier* amb una candela quan s'encallava.

"l'olor de la maleta d'anar a col·legi encara la podria distingir entre moltes altres"

No vull deixar passar per alt el record que tinc de l'olor que anava agafant l'interior de la maleta: entre la fusta del *plumier* i dels llapis, la del paper de la llibreta i dels llibres, juntament amb la que despenia el pa amb xocolata que em posaven per berenar, anava configurant una barreja singular que no s'assemblava a res més i que jo reconeixia, simplement, com "l'olor de la maleta d'anar a col·legi". Encara la podria distingir entre moltes altres.

Però realment, el que requeria dedicació i perícia era folrar els llibres. En teníem pocs; de petita recordo, sobretot, la mítica enciclopèdia Álvarez. A casa, l'encarregada de fer-ho era la mare, que hi posava la paciència d'un sant. Utilitzàvem un paper gruixut, gairebé com d'estrassa, de color blau marí, que compràvem a la llibreria Jaume, al carrer Monsalvatje. La tècnica consistia en fer els plec exactes que tocaven i en la direcció correcta per aconseguir que el paper quedés ben tibet, net i sense cap arruga, a punt per resistir tot el curs escolar amb els mínims danys possibles. Calia tallar primer el paper a la mida i després fer els

plecs. A la punta del llom, tant a dalt com a baix, s'hi feien un parell de pestanyes que es plegaven cap a dins. A les cantonades, s'havien de marcar les diagonals amb les ungles per després plegar-les i evitar bonys. Una autèntica lliçó de geometria aplicada. Per acabar-ho d'arrodonir, identificàvem el llibre amb una etiqueta blanca emmarcada amb filigranes de color blau marí. L'enganxàvem directament perquè ja venien engomades, com un segell, i només llepant-les ja era suficient. Quan ja



havia escrit amb tinta el nom a l'etiqueta, el nou curs començava de debò.

Ara, quan veig les llistes infinites de material que prepara la mainada per començar el curs, no puc evitar que se m'escapi el riure per sota el nas. Estic segura que, darrere de tants colors fluorescents, senten els mateixos nervis i la mateixa il·lusió que sentíem nosaltres. Al capdavant, per fer-se gran i aprendre, mai ha calgut gaire res més.

Anna Juárez Viñolas